YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

11 päivänä toukokuuta 1999 *

Asiassa C-255/97,

jonka Handelsgericht Wien (Itävalta) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Pfeiffer Großhandel GmbH

vastaan

Löwa Warenhandel GmbH,

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 30 ja 52 artiklan (joista on muutettuna tullut EY 28 ja EY 43 artikla) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat P. J. G. Kapteyn ja P. Jann sekä tuomarit J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann (esittelevä tuomari), J. L. Murray, H. Ragnemalm, L. Sevón ja M. Wathelet,

julkisasiamies: J. Mischo,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Pfeiffer Großhandel GmbH, edustajanaan asianajaja Johannes Hintermayr, Linz,

— Löwa Warenhandel GmbH, edustajanaan asianajaja Andreas Foglar-Deinhardstein, Wien,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään liittovaltion ulkoasiainministeriön Gesandte Christine Stix-Hackl,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies B. J. Drijber, jota avustaa asianajaja Bertrand Wägenbaur, Hampuri,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Pfeiffer Großhandel GmbH:n, edustajanaan asianajajat Johannes Hintermayr ja Georg Minichmayr, Linz, Löwa Warenhandel GmbH:n, edustajanaan asianajaja Jürgen Brandstätter, Wien, ja komission, asiamiehenään asianajaja Bertrand Wägenbaur, 26.5.1998 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 7.7.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Handelsgericht Wien on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 24.3.1997 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 14.7.1997, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla ennakkoratkaisukysymyksen EY:n perustamissopimuksen 30 ja 52 artiklan (joista on muutettuna tullut EY 28 ja EY 43 artikla) tulkinnasta.

2 Kysymys on esitetty asiassa, jossa vastapuolina ovat Pfeiffer Großhandel GmbH (jäljempänä Pfeiffer) ja Löwa Warenhandel GmbH (jäljempänä Löwa) ja jossa Pfeiffer on vaatinut sitä, että Löwaa kiellettäisiin käyttämästä tiettyä liikenimeä.

3 Pfeifferilla on ollut vuodesta 1969 Paschingissa Itävallassa valintamyymälä, jonka liikenimenä on "Plus KAUF PARK". Tämä nimitys on rekisteröity Patentamtissa (Itävallan liittovaltion patenttivirasto) yhdistelmämerkin tyyppiseksi tavaramerkiksi niin, että sen aikaprioriteetti lasketaan alkavaksi 5.8.1969. Pfeiffer käyttää myös tiet-

tyjen tavaroiden eli lähinnä elintarvikkeiden tunnusmerkkinä tavaramerkkiä "Plus wir bieten mehr", joka on rekisteröity Itävallassa niin, että sen aikaprioriteetti lasketaan alkavaksi 22.9.1989.

4 Löwalla on Itävallassa 139 alennusmyymälää, joissa se myy samantyyppisiä tavaroita kuin Pfeiffer myy valintamyymälässään. Löwan emoyhtiö on saksalainen yhtiö Tengelmann Warenhandelsgesellschaft (jäljempänä Tengelmann), joka on kansainvälisen tavaramerkin "Plus" haltija; tämän tavaramerkin aikaprioriteetti lasketaan alkavaksi 15.11.1989. Tengelmannin toinen tytäryhtiö, saksalainen Plus Warenhandelsgesellschaft mbH & Co., on yhdistelmämerkin "Plus prima leben und sparen" haltija Itävallassa, ja tämän tavaramerkin aikaprioriteetti lasketaan alkavaksi 18.12.1979. Löwa itse on Itävallassa rekisteröidyn yhdistelmämerkin "Pluspunkt" haltija, ja tämän tavaramerkin aikaprioritetti lasketaan alkavaksi 15.4.1994.

5 Tengelmann ja Plus Warenhandelsgesellschaft käyttävät alennusmyymälöidensä liikenimenä Saksassa, Italiassa, Espanjassa, Tšekinmaassa ja Unkarissa nimeä "Plus". Tengelmann pyrkii siihen, että sen myymälät olisivat samannäköisiä kaikkialla Euroopassa, mikä tekisi mahdolliseksi saman mainonnan käyttämisen Euroopan laajuisesti ja yrityskuvan kehittämisen.

6 Tässä tarkoituksessa Löwa alkoi vuonna 1994 markkinoida tavaroitaan nimityksellä "Plus", ja niistä 139 myymälästä, jotka sillä on Itävallassa, se muutti 19 myymälän nimen niin, että aikaisempi "Zielpunkt" -nimi korvattiin "Plus prima leben und sparen" -nimellä, jonka ulkoasu vastaa Löwan sisaryhtiön yhdistelmämerkin ulkoasua ja joka poikkeaa Pfeifferin käyttämästä liikenimestä sekä käytettyjen ilmausten että ulkomuotonsa osalta.

7 Pfeiffer on vaatinut Handelsgericht Wienissä *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerbin* (vilpillisen kilpailun kieltämisestä annettu Itävallan laki, jäljempänä UWG) 9 §:n nojalla sitä, että Löwaa kiellettäisiin käyttämästä Niederösterreichin, Oberös-

terreichin ja Salzburgin osavaltioissa vähittäiskaupassa liikenimeä "Plus" erillisenä liikenimenä tai osana laajempaa liikenimeä.

8 UWG:n 9 §:n 1 momentin mukaan yrityksen nimeä, toiminimeä tai erityistä nimitystä ei saa käyttää niin, että se voi sekoittua sellaiseen nimeen, toiminimeen tai erityiseen nimitykseen, jota joku muu lainmukaisesti käyttää. UWG:n 9 §:n 3 momentin mukaan yrityksen erityiseen nimitykseen rinnastetaan rekisteröidyt tavaramerkit ja sellaiset liiketunnukset, joita pidetään asianomaisessa kohderyhmässä yrityksen tunnusmerkkinä, sekä muut yrityksen käyttämät erottautumiskeinot.

9 Handelsgericht Wien on todennut ennakkoratkaisupyynnössään seuraavaa:

— UWG:n 9 §:ää tulkitaan oikeuskäytännössä niin, että tätä säännöstä sovelletaan tavaramerkkeihin ja yritysten erityisiin nimityksiin vain, jos ne ovat jo itsessään erottamiskykyisiä (Unterscheidungskraft) eli niissä on siinä määrin jotain erityistä ja yksilöllistä, että niiden perusteella niiden haltija voidaan erottaa muista henkilöistä, tai jos ne ovat omaperäisyydestään riippumatta tulleet tunnetuksi kohderyhmässään ja tulleet erottamiskykyisiksi (Kennzeichnungskraft, "tunnusvoima").

— Tämän oikeuskäytännön perusteella "Plus" on sellaisen yrityksen käyttämänä nimenä, joka myy valintamyymälöissään hyvin monenlaisia tavaroita eli lähinnä elintarvikkeita mutta myös muita päivittäistavaroita, selvästikin omaperäinen eikä pelkästään kuvaileva, minkä vuoksi kyseisiä suojasäännöksiä voidaan soveltaa siihen.

— Näin ollen käyttäessään liikenimeä "Plus" erillisenä liikenimenä tai osana laajempaa liikenimeä Löwa rikkoo UWG:n 9 §:ää, koska aikaprioriteettia sovelletaan Pfeifferin hyväksi.

10 Handelsgericht Wien katsoo kuitenkin, että jos se antaisi Löwaa vastaan kieltomääräyksen UWG:n 9 §:n nojalla, tällä määräyksellä rajoitettaisiin jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Tämän vuoksi se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko EY:n perustamissopimuksen 30 artiklaa ja 52 artiklaa sekä niitä seuraavia artikloja tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltamiselle, jonka mukaan toisiinsa sekoitettavissa olevista tavaramerkeistä tai yritysten käyttämistä nimityksistä suojataan aikaprioriteetiltaan vanhempia tavaramerkkejä tai nimityksiä ja jossa näin ollen kielletään tiettyä yritystä käyttämästä kolmessa Itävallan osavaltiossa sellaista tavaramerkkiä tai nimitystä, jonka hyödyntäminen muissa jäsenvaltioissa on sallittu tämän yrityksen kanssa konsernisuhteessa oleville yhtiöille?"

11 Aluksi on syytä todeta, että Handelsgericht Wien pitää toteen näytettynä sekaannusvaaraa, johon pääasian kantaja on vedonnut vaatiessaan vilpillisen kilpailun estämistä koskevien kansallisten säännösten perusteella sitä, että pääasian vastaajaa kielletään käyttämästä tiettyä liikenimeä. Handelsgericht Wien kysyy näin ollen lähinnä sitä, onko perustamissopimuksen 30 artiklan ja 52 artiklan kanssa ristiriidassa sellainen kansallinen säännös, jossa kielletään sekaannusvaaran vuoksi liikenimen käyttäminen yrityksen erityisenä nimityksenä.

12 Pfeiffer ehdottaa, että tähän kysymykseen vastattaisiin kieltävästi, ja se perustaa näkemyksensä tavaramerkkien suojaamista koskevaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka liittyy EY:n perustamissopimuksen 30 ja 36 artiklaan (viimeksi mainitusta on muutettuna tullut EY 30 artikla). Pfeiffer esittää, että koska UWG:n 9 § on kansallinen säännös, joka koskee yksinomaan myyntijärjestelyjä eikä siis koske tuotteita ja jota sovelletaan erotuksetta kaikkiin kyseisiin talouden toi-

mijoihin riippumatta siitä, ovatko he Itävallan kansalaisia, UWG:n 9 § ei ole perustamissopimuksen 30 artiklan vastainen eikä rajoita perustamissopimuksen 52 artiklassa turvattua sijoittautumisvapautta.

13 Löwa väittää lähinnä, että kiellolla, jonka mukaan yhtiö ei saa käyttää Itävallan tietyllä alueella samaa nimitystä kuin sen kanssa samaan konserniin kuuluvat yhtiöt käyttävät muissa jäsenvaltiossa, rajoitetaan tavaroiden vapaata liikkuvuutta, koska tällä estetään se, että konserni pystyisi käyttämään yhtenäistä mainontakonseptia koko Euroopan yhteisön alueella, ja koska tämän vuoksi maahantuojan on muutettava tuotteidensa ulkoasua aina kulloisenkin myyntipaikan mukaisesti. Lisäksi Löwa katsoo, että kielto käyttää tiettyä liikenimeä voi myös rajoittaa lainvastaisesti sijoittautumisvapautta, joka on taattu perustamissopimuksen 52 artiklassa.

14 Itävallan hallitus katsoo, että sitä, onko Itävallan lainsäädäntö ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa, arvioidaan nykyään jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä 21 päivänä joulukuuta 1988 annetun ensimmäisen neuvoston direktiivin 89/104/ETY (EYVL 1989, L 40, s. 1) perusteella, ja Itävallan hallitus esittää, että UWG:n 9 §:n 1 momentti on tämän direktiivin säännösten mukainen siltä osin kuin kyseisessä säännöksessä turvataan aikaprioriteetiltaan etusijalle asetettavien tavaramerkkien suojaaminen.

15 Komissio katsoo ensinnäkin, että UWG:n 9 §:n 1 momentti ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 52 artiklan kanssa, koska ensin mainittu säännös ei koske suoraan sijoittautumismahdollisuutta tai sijoittautumismuotoja ja koska se ei siis liity ollenkaan tai ainakaan riittävästi sijoittautumisvapauteen. Komission mukaan joka tapauksessa on katsottava, ettei ennakkoratkaisupyynnöstä ole pääteltävissä, että UWG:n 9 §:n 1 momenttia olisi sovellettu hallinto- tai oikeuskäytännössä niin, että Itävaltaan sijoittautuvia yrityksiä syrjittäisiin tällä säännöksellä suoraan tai välillisesti ja että tällä säännöksellä suosittaisiin näin itävaltalaisia yrityksiä.

16 Komissio väittää toiseksi, että UWG:n 9 §:n 1 momentin kaltainen säännös ei ole myöskään perustamissopimuksen 30 artiklan vastainen, koska jos yhdistetyissä asioissa C-267/91 ja C-268/91, Keck ja Mithouard, 24.11.1993 annetun tuomion (Kok. 1993, s. I-6097) ja siihen liittyvän oikeuskäytännön mukaan myyntijärjestelyjä koskevat säännökset eivät kuulu perustamissopimuksen 30 artiklan soveltamisalaan, siihen eivät voi varsinkaan kuulua säännökset, joissa ei säädetä edes mistään myyntijärjestelyistä.

17 Aluksi on tutkittava, onko sellainen kielto, josta on kysymys kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa, ristiriidassa perustamissopimuksen 52 artiklan kanssa, jossa määrätään sijoittautumisvapauden rajoitusten poistamisesta Euroopan yhteisössä. Löwan mukaan nimittäin sitä vastaan haetulla kieltomääräyksellä rajoitettaisiin sen konsernin, johon Löwa kuuluu, sijoittautumisvapautta Itävallassa, koska tällä määräyksellä kiellettäisiin konsernia käyttämästä nimitystä, jota se käyttää muissa jäsenvaltioissa ja erityisesti siinä jäsenvaltiossa, jossa Löwan emoyhtiöllä on kotipaikka.

18 Perustamissopimuksen 52 artiklassa, tulkittuna yhdessä EY:n perustamissopimuksen 58 artiklan kanssa, turvattu sijoittautumisoikeus kuuluu sekä luonnollisille henkilöille, jotka ovat yhteisön jäsenvaltion kansalaisia, että perustamissopimuksen 58 artiklassa tarkoitetuille oikeushenkilöille. Sijoittautumisoikeuteen kuuluu, ellei erityisistä poikkeuksista ja edellytyksistä muuta johdu, oikeus ryhtyä harjoittamaan ja harjoittaa jokaisen muun jäsenvaltion alueella kaikenlaista itsenäistä ammattia sekä oikeus perustaa yrityksiä ja harjoittaa yritystoimintaa sekä oikeus perustaa kauppaedustajan liikkeitä, sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä.

19 Oikeutta sijoittautua toiseen jäsenvaltioon rajoitetaan sellaisilla tämän toisen jäsenvaltion säännöksillä, jotka ovat omiaan asettamaan muiden jäsenvaltioiden yhtiöt tosiasiallisesti tai oikeudellisesti epäedullisempaan asemaan kuin tämän sijoittautumisvaltion yhtiöt (ks. asia C-70/95, Sodemare ym., tuomio 17.6.1997, Kok. 1997, s. I-3395, 33 kohta). Tällainen rajoitus on perustamissopimuksen 52 artiklan vastainen, luettuna yhdessä perustamissopimuksen 58 artiklan kanssa, vaikka sitä sovellettaisiin ilman syrjintää, paitsi jos se voidaan perustella yleiseen etuun liittyvillä

pakottavilla syillä, jos sillä voidaan saavuttaa tavoiteltu päämäärä ja jos sillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi (ks. asia C-55/94, Gebhard, tuomio 30.11.1995, Kok. 1995, s. I-4165, 37 kohta).

20 Sellainen kielto, jonka määräämistä kantaja on vaatinut Handelsgericht Wienissä, aiheuttaa haittaa erityisesti yrityksille, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa, jossa ne käyttävät lainmukaisesti tiettyä liikenimeä, ja jotka haluavat käyttää tätä liikenimeä myös tämän jäsenvaltion ulkopuolella. Tällainen kielto on nimittäin omiaan haittaamaan sitä, että tällaiset yritykset voisivat käyttää yhtenäistä mainontakonseptia kaikkialla Euroopan yhteisössä, koska tämän kiellon vuoksi niiden on mahdollisesti muutettava liikkeidensä ulkoisia tunnusmerkkejä aina kulloisenkin sijoittautumispaikan mukaan.

21 On kuitenkin huomattava, että sellaisesta kansallisesta säännöksestä, jolla suojataan liikenimiä sekaannusvaaralta, aiheutuva sijoittautumisvapauden rajoitus on perusteltu yleiseen etuun liittyvien pakottavien syiden vuoksi eli teollisoikeuksien ja kaupallisten oikeuksien suojaamiseksi (ks. vastaavasti asia 62/79, Coditel, tuomio 18.3.1980, Kok. 1980, s. 881, 15 kohta).

22 Se, että kansallisessa oikeudessa annetaan suojaa sekaannusvaaran varalta, ei voi olla yhteisön oikeuden vastaista, koska kyseisillä säännöksillä suojataan yritysten liikenimiin liittyvien oikeuksien ydinsisältöä eli liikenimen haltijan suojaamista sekaannusvaaralta (ks. vastaavasti tavaramerkkien osalta asia C-317/91, Deutsche Renault, tuomio 30.11.1993, Kok. 1993, s. I-6227, 37 kohta).

23 Lisäksi on syytä todeta, että — kuten julkisasiamies on esittänyt ratkaisuehdotuksensa 63—68 kohdassa — Pfeifferin vaatimalla kieltomääräyksellä voidaan saavuttaa kyseessä oleva päämäärä eikä sillä ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi, koska kansallinen tuomioistuin on katsonut kansallisten säännösten perusteella, että sekaannusvaara on todellakin olemassa.

24 Näin ollen perustamissopimuksen 52 artiklan kanssa ei ole ristiriidassa se, että Handelsgericht Wien mahdollisesti kieltää Löwaa käyttämästä kyseistä liikenimeä.

25 Toiseksi on tutkittava, onko tällainen kielto ristiriidassa perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa, jonka mukaan jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki näitä vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ovat kiellettyjä.

26 Kuten tämän tuomion 17—24 kohdassa on jo todettu, vaikka nyt kyseessä olevan kaltaisella kieltomääräyksellä rajoitettaisiin sellaisten yritysten, joiden kotipaikka on jossain muussa jäsenvaltiossa, mahdollisuuksia käyttää muissa jäsenvaltioissa käyttämiään liikenimiä nyt kyseessä olevassa jäsenvaltiossa, tällainen kieltomääräys ei ole perustamissopimuksen 52 artiklan vastainen, koska se on pakottavien syiden vuoksi perusteltu. Näin ollen se voi olla tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevan perustamissopimuksen 30 artiklan vastainen ainoastaan, jos sillä on sellaisia jäsenvaltioiden välistä tavaroiden vapaata liikkuvuutta rajoittavia vaikutuksia, jotka eivät johdu välillisesti kyseisestä sijoittautumisvapauden rajoittamisesta.

27 Vaikka nyt käsiteltävänä olevassa asiassa oletettaisiin, että riidanalainen toimenpide rajoittaisi tavaroiden vapaata liikkuvuutta, ei ole mitään aihetta katsoa, että nämä rajoittavat vaikutukset eivät johtuisi välillisesti sijoittautumisvapauden rajoittamisesta.

28 Näin ollen sellainen kieltomääräys, joka kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa voidaan kohdistaa Löwaan, ei ole myöskään perustamissopimuksen 30 artiklan vastainen.

29 Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että sellainen kansallinen säännös, jossa kielletään sekaannusvaaran vuoksi liikenimen käyttäminen yrityksen erityisenä nimityksenä, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 30 ja 52 artiklan kanssa.

Oikeudenkäyntikulut

30 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Itävallan hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Handelsgericht Wienin 24.3.1997 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Sellainen kansallinen säännös, jossa kielletään sekaannusvaaran vuoksi liikenimen käyttäminen yrityksen erityisenä nimityksenä, ei ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 30 ja 52 artiklan (joista on muutettuna tullut EY 28 ja EY 43 artikla) kanssa.

Rodríguez Iglesias Kapteyn Jann

Moitinho de Almeida Gulmann Murray

Ragnemalm Sevón Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 11 päivänä toukokuuta 1999.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti